

СУЧАСНИЙ СТАН СФОРМОВАНOSTІ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

Анотація. В статті автор розкриває вплив Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків, розглядає правила поведінки підлітків у віртуальному просторі та висвітлює результати дослідження щодо сформованості у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Ключові слова: безпечна поведінка, поведінка підлітків в Інтернет-мережі, правила поведінки в Інтернет-мережі, сформованість безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Аннотация. В статье автор раскрывает влияние Интернет-сети на формирование поведения подростков, рассматривает правила поведения подростков в Интернет-сети, а также показывает результаты исследования по отношению сформированности у подростков безопасного поведения в Интернет-сети.

Ключевые слова: безопасное поведение, поведение подростков в Интернет-сети, правила поведения в Интернет-сети, сформированность безопасного поведения в Интернет-сети.

Annotation. In the article the author analyzes influence of the Internet on the formation of teenagers behavior, considers rules for safe in Internet and highlights the results of research on the formation of teenagers safe by the Internet.

Keywords: safe behavior, teenager's behavior in the Internet, rules of behavior in the Internet, generate safe behavior in the Internet.

Постановка проблеми. Проблема вивчення сучасного стану сформованості у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі обумовлена рядом важливих факторів: популярність Інтернет-мережі у підлітковому середовищі; прагнення підлітків до розширення власних соціальних контактів, самостійності, дорослості та самоствердження; наявність ризиків у віртуальному просторі; відсутність контролю зі сторони дорослих за поведінкою підлітків в Інтернет-мережі. Наявність вищеперерахованих факторів зумовлюють негативний вплив Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків, що вимагає вивчення та розв'язання даної проблеми як на науковому, так і на практичному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей діяльності підлітків в Інтернет-мережі присвячені праці російських та українських філософів (О. Прокопенко, С. Михайлов, І. Опаріна, О. Романов, О. Скородумова), педагогів (Л. Жук, В. Осадчий, О. Пігузов, І. Смірнова), соціологів (О. Путилова, І. Василенко, М. Самелюк, О. Шеремет), юристів (Д. Пушкін, Т. Кесареєва, Н. Лебедева), психологів (І. Білоус, Т. Вербицька). Адиктивну поведінку підлітків в Інтернет-мережі вивчають Т. Вакулич, Т. Наумова, В. Посохова, Н. Сергеєва. Характеристиці окремих аспектів спілкування в Інтернет-мережі присвятили свої праці філософи (І. Остапенко, В. Кулакова), психологи (О. Бикулов, В. Фатурова), педагоги (О. Кущенко, А. Чистяков), соціологи (О. Горошко, С. Коноплицький, Н. Туякбасарова), філологи (С. Заборовська, І. Ішмуратова). Проблемі формування у підлітків та молоді компетенцій використання Інтернет-мережі були присвячені роботи Н. Беякової, І. Бекасова, А. Рахімової, Ю. Верьовкіної-Рахальської. Окремим питанням впливу Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків присвячені праці Д. Матвієнка, А. Жичкіної, Р. Івакіна, І. Романова, І. Шевченка, О. Романишина, М. Раянова.

Мета статті: розкрити вплив Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків, визначити правила поведінки підлітків у віртуальному

просторі та висвітлити результати дослідження щодо сформованості у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернет-мережа суттєво впливає на особистість та на процес формування її поведінки. У працях відомих дослідників та науковців (О. Вакуленко, С. Кушнар'ов, О. Белинська, О. Войскунський, К. Янг, Дж. Брунер) виділяються різноманітні причини діяльності підлітків в Інтернет-мережі [1, 2, 3, 5]. Варто зазначити, що аналіз досліджень дозволив нам виявити позитивний та негативний вплив Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків.

Серед причин діяльності в Інтернет-мережі, які можуть позитивно впливати на формування поведінки підлітків, можна виділити:

- мобільність;
- можливість спілкування з друзями з усього світу;
- обмін пізнавальною інформацією;
- бажання анонімно отримати допомогу, моральну підтримку;
- створення підлітком нового позитивного образу «Я»;
- прагнення до самовдосконалення та самореалізації.

Серед причин, які можуть негативно впливати на формування поведінки підлітків, виділяють такі:

- невміння підлітка налагоджувати контакти з оточуючими, відсутність друзів;
- відсутність серйозних захоплень, інтересів та хобі, які не пов'язані з Інтернет-спілкуванням;
- постійні стреси, які змушують підлітка відсторонюватися від реального світу та друзів;
- дезадаптація до реального життя тощо.

Використовуючи Інтернет-мережу для навчання, проведення дозвілля, спілкування з друзями, підлітки можуть наражатися на небезпеки, які існують у віртуальному просторі. Проаналізувавши веб-сайти, можна виділити такі групи небезпек в Інтернет-мережі:

- велика кількість необ'єктивної та неправдивої інформації, яку може розміщувати на Інтернет-порталах будь-який користувач Інтернет-мережі;
- велика кількість спаму, яка надсилається на електронні адреси та персональні сторінки користувачів;
- залучення через Інтернет-мережу до реальних та віртуальних асоціальних організацій;
- можливість реальної зустрічі з невідомими віртуальними співрозмовниками, які в реальному житті можуть бути небезпечними як для підлітка зокрема, так і для суспільства загалом;
- поширення порнографії;
- розміщення фото та відео-файлів із зображенням насильства, в тому числі і над дітьми.

Зважаючи на велику кількість небезпек та ризиків, які існують в Інтернет-мережі, міжнародні та вітчизняні організації, які реалізують програми та заходи, спрямовані на формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі (програма Європейської комісії «Безпечний Інтернет», проекти «ON-ляндія – безпечна веб-країна», «Skarga.ua»), пропонують комплекс правил поведінки для дітей та їх батьків в Інтернет-мережі. Аналізуючи їх пропозиції, можна виділити такі правила поведінки підлітків в Інтернет-мережі:

- разом з батьками встановити правила роботи в Інтернеті (час роботи в Інтернеті та сайти, які дозволяється відвідувати);
- поводитися чемно й не ображати інших;
- залишати сайти, які містять «дорослий» контент;
- зберігати свій пароль у таємниці;
- розповідати своїм батькам про події, які відбуваються з вами у віртуальному просторі та користуватися їх підтримкою;

- шукати цікаві пізнавальні веб-сайти й ділитися посиланнями зі своїми друзями;
- знати, що у віртуальному просторі можна бути легко обманутим;
- не надавати віртуальному співрозмовнику будь-якої особистої інформації (ім'я, вік, адресу, номер телефону, номер школи, місце роботи батьків);
- отримавши інформацію, яка примусить почуватися некомфортно, необхідно одразу розповісти про це дорослим;
- не погоджуватися зустрічатися з тими, з ким познайомилися в Інтернеті;
- не надсилати свої фото людині, з якою познайомилися через Інтернет-мережу;
- не відповідати на листи чи прохання, які викликають почуття дискомфорту або сорому;
- не ображати інших і не представлятися старшим, ніж є насправді;
- не реєструватися на сайтах знайомств для дорослих [4, 6, 7, 8, 9].

З метою визначення рівня сформованості у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі нами було проведено опитування, в якому взяли участь учні 8-11 класів загальноосвітніх шкіл I-III ступенів № 2 та № 6 м. Василькова. Кількість опитаних становить 126 осіб віком від 12 до 17 років, з них 47 % – дівчата, та 53 % – хлопці.

Відповідно до проведеного нами опитування 95 % опитаних підлітків користуються Інтернет-мережею. З них 63 % підлітків використовують Інтернет кожен день чи практично кожен день; 8 % – практично цілодобово; 21 % – один або два рази на тиждень; 5 % – один раз на місяць; 3 % – використовують Інтернет-мережу дуже рідко, один раз на декілька місяців. Здебільшого підлітки приділяють різноманітну кількість часу для перебування у віртуальному просторі, що зображено на рис. 1.

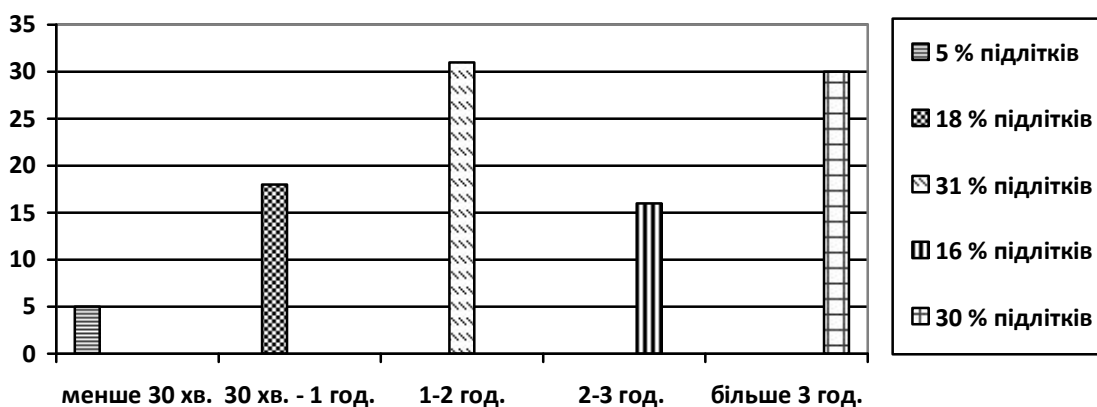

Рис. 1. Періодичність використання підлітками Інтернет-мережі.

55 % опитаних підлітків зазначили, що батьки цікавляться їхньою роботою в Інтернет-мережі. Найчастіше вони:

- не дозволяють довго користуватися Інтернетом (33 %);
- забороняють відвідувати певні сайти (29 %);
- пропонують інший вид діяльності (14 %);
- просять повідомляти про події, які трапилися з їхніми дітьми у віртуальному світі (11 %);
- пояснюють правила роботи з Інтернет-ресурсами (13 %).

Більшості опитаних підлітків (87 % опитаних) відомо про загрози віртуального простору. Проте кожен десятий не знає правила поведінки в Інтернет-мережі.

Найчастіше підлітки використовують Інтернет-мережу для пошуку навчального матеріалу, спілкування, пошуку новин, пошуку відео та картинок, перегляду прогнозу погоди, користування електронною поштою, отримання розважальної інформації, пошуку ігор. Дані у відсотковому співвідношенні наведені у табл. 1.

Табл. 1

Цілі використання підлітками Інтернет-мережі

№ п/п	Ціль використання Інтернет-мережі	Кількість підлітків (у відсотковому

		співвідношенні)
1.	Спілкування	21 %
2.	Пошук навчального матеріалу	20 %
3.	Пошук відео та картинок	13 %
4.	Пошук ігор	11 %
5.	Отримання розважальної інформації	10 %
6.	Пошук новин	9 %
7.	Пошук прогнозу погоди	8 %
8.	Користування електронною поштою	8 %

Для задоволення власних цілей підлітки використовують соціальні мережі (38 %), пошукові сайти (29 %), форуми, дискусії, чати (9 %), сайти-магазини, аукціони (7 %), сайти новин (5 %), сайти про товари та послуги (5 %), сайти знайомств (4 %), поштові сервіси (3 %).

Проведене нами анкетування засвідчило, що 85 % респондентів спілкуються за допомогою Інтернет-мережі. Половина з них спілкується не з навчальних питань, а заради самого спілкування. Найбільше підлітків приваблює у віртуальному спілкуванні можливість знайти нових друзів, швидкість та зручність, відсутність візуального контакту зі співрозмовником.

Найчастіше для спілкування підлітки використовують соціальні мережі, «месенджери» та спілкуються у віртуальному просторі від 1 до 5 років.

За даними нашого опитування Інтернет-мережа відіграє не останню роль в житті сучасних підлітків, оскільки для більшості з них Інтернет допомагає набути нові знання, долає відчуття самотності, є формою організації та проведення власного дозвілля. Кількість підлітків у відсотковому співвідношенні, які погоджуються з нижченаведеними твердженнями, наведена у табл. 2.

Табл. 2

Можливості Інтернет-мережі

№ п/п	Твердження	Кількість учнів, які погоджуються з твердженням (у відсотковому співвідношенні)
1.	Інтернет допомагає знайти необхідну інформацію для навчання	90 %
2.	Інтернет дає можливість спілкуватися з цікавими людьми	73 %
3.	Інтернет допомагає набути нові знання	57 %
4.	Інтернет допомагає розширити коло моїх знайомств	56 %
5.	Використовую Інтернет, коли мені немає чого робити	49 %
6.	Інтернет долає відчуття самотності	28 %

Майже всі підлітки мають загальні уявлення про небезпеки спілкування у віртуальному просторі, можливість виникнення залежності, але вважають, що особисто з ними цього не трапиться. Найчастіше підлітки говорять своє справжнє ім'я (97 %), вік (87 %), хобі (79 %), також деякі з них вказують домашню адресу (7 %), номер телефону (25 %) та повідомляють все, що запитують у них віртуальні друзі (12 %). За даними нашого опитування майже 40 % підлітків, які спілкуються у віртуальному просторі, принаймні один раз відчували небезпеку зі сторони онлайнного незнайомця, яка проявлялася у надмірній увазі до особистої інформації, проханні дати номер телефону, вислати своє фото для «проходження кастингу у модельному агентстві», під'єднатися до веб-камери тощо. У 74 % респондентів були знайомства в Інтернет-мережі, 60 % з них зустрічалися у реальному житті з друзями з якими познайомилися у віртуальному просторі. 67 % опитаних підлітків зазначили, що Інтернет-образ онлайнного друга співпав з його

реальними особистіними якостями. За результатами проведеного нами анкетування лише 10 % опитаних підлітків розповідають батькам про ті події, які трапляються з ними у віртуальному просторі.

Провівши дослідження, нами було з'ясовано, що Інтернет-спілкування прямо чи опосередковано впливає на поведінку підлітків (впливає на навчання, на проведення підлітками вільного часу та організацію дозвілля, на стосунки з батьками, друзями та оточуючим середовищем). Відповідно до результатів анкетування:

- кожен четвертий підліток недостатньо часу приділяє підготовці домашніх завдань через те, що він багато спілкується у віртуальному просторі;
- кожен десятий – віддає перевагу спілкуванню в Інтернет-мережі реальному спілкуванню з друзями;
- кожен п'ятий – вважає, що життя без Інтернет-спілкування сумне та безрадісне;
- кожен сьомий – забуває про свої щоденні обов'язки через діяльність в Інтернет-мережі;
- кожен п'ятий – вважає себе залежним від діяльності в Інтернет-мережі;
- кожному дев'ятому – більше подобається спілкування в Інтернет-мережі, ніж у реальному житті;
- кожному десятому – легше спілкуватися з друзями у віртуальному просторі;
- кожному третьому – не подобається, коли його відволікають від спілкування у віртуальному просторі, що засвідчує незнання підлітками правил поведінки в Інтернет-мережі та несформованість у більшості з них безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Висновки. Аналіз публікацій з даної проблеми та проведене нами дослідження засвідчили популярність використання Інтернет-мережі у

підлітковому середовищі. Для формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі організації, які працюють у даному напрямку, пропонують комплекс правил поведінки у віртуальному просторі. Проте, результати проведеного нами опитування засвідчили, що сучасні підлітки недостатньо поінформовані щодо правил поведінки в Інтернет-мережі. Це вимагає впровадження заходів, спрямованих на формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белинская Е. П. Некоторые психологические свойства и особенности Интернет как нового слоя реальности [Электронный ресурс] : <http://www.hr-portal.ru/article/nekotorye-psikhologicheskie-svoistva-i-osobnosti-interet-kak-novogo-sloya-realnosti>
2. Вакуленко О. В. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості / О. В. Вакуленко // Соціальний працівник. – Вересень, 2005. – С. 14-18.
3. Войскунский А. Е. Психологические аспекты деятельности человека в Интернет-среде // 2-ая Российская конференция по экологической психологии: тезисы. – М. : Экопсицентр РОСС, 2000 – С. 269-270.
4. Електронна гаряча лінія з протидії дитячій порнографії «Ла Страда Україна» [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://internetbezpeka.org.ua/>
5. Кушнарьев С. В. Влияние средств массовой информации на формирование правосознания несовершеннолетних : зарубежный та вітчизняний досвід / С. В. Кушнарьев // Соціальна педагогіка : теорія і практика. – 2009. – № 2. – С. 27-31.
6. Міжнародна організація «Школа рівних можливостей» [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://www.gender-ua.org/index.php>
7. Міжнародна організація ЕКПАТ [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://www.ecpat.de/>

8. Он-ляндія – безпечна веб-країна [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://www.onlandia.org.ua/>
9. Програма Європейської комісії «Безпечний Інтернет» [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://www.saferinternet.pl/wiadomosci/strona1.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Снітко Марина Аркадіївна – аспірант кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

П.І.Б.: Снітко Марина Аркадіївна

Посада: аспірант кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти

Місце роботи: Київський університет імені Бориса Грінченка Інститут психології та соціальної педагогіки кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

Поштова адреса: 08600, Київська обл., м. Васильків, вул. Михайлівська, буд. 1-А.

Службовий тел.: 044-294-40-42

Домашній тел.: 045-712-78-79, 093-030-40-92

Ел. пошта: ms.snitko@gmail.com